

HET METEN VAN KULTUUR.

Uit een enquête die deze zomer in opdracht van cultuurminister Patrick Dewael werd uitgevoerd moest blijken dat volwassen Vlamingen niet bepaald 'kultuurhongerig' zijn en dat het 'kulturele gebeuren' - opgevat in termen van kunsttentoonstellingen, museabezoek, toneel- en operavoorstellingen, concerten enz. - zich afspeelt binnen de kring van zo'n 10 % der Vlamingen; stedelingen met een hogere opleiding en/of een meer dan gemiddeld inkomen.

In opdracht van de Culturele Centrale van het ABVV werd dergelijke peiling in de herfst nog eens overgedaan en daaruit kwam een helemaal ander beeld van cultureel Vlaanderen naar voren; slechts 9,6 % van de Vlamingen zou helemaal nooit 'aan cultuur doen'. Tot die conclusie kwam men door enerzijds het cultuurbegrip te verruimen naar het verenigingsleven, de amateuristische kunstbeoefening, bioskoopbezoek, mediatheek- en videotheekbezoek, popconcerten, sportwedstrijden, debatavonden enz. en door anderzijds de ondervraagde groep te verruimen tot alle jongeren vanaf 12 jaar. Uit die enquête bleek eveneens dat vooral gepensioneerden, huisvrouwen, werklozen en zelfstandigen een lage cultuurconsumptiegraad vertonen.

De discussie over beide rapporten is op zich reeds een cultureel gebeuren. Hopelijk vormt zij aanleiding tot grondiger en systematischer onderzoek waarbij het cultuurbegrip zowel verduidelijkt als verdiept wordt. Terecht werd in de studie van de Culturele Centrale van het ABVV gewezen op de elitaire dimensies in de 'ministeriële' enquête, maar anderzijds lijkt me een verruiming van het cultuurbegrip tot eender welke activiteit slechts in schijn 'democratischer', waar zij de discussie over de **waarde** van die verschillende culturele activiteiten weigert te evalueren. Dan loopt zij regelrecht in de val van de neo-liberale boodschap die verkondigt dat alleen het feitelijk consumptiegedrag van mensen een indicator vormt voor het meten

van waardevolle cultuur en dat de markt het meest geschikte orderings- en waarderingsmechanisme is. Met het schijnbaar anti-autoritaire *"wie zijt gij om te oordelen over de waarde van anderen bezigheden"* wordt het wel degelijk autoritaire *"laat ons, eigenaars van kapitaal en mediabusiness oordelen over wat je ter consumptie ter beschikking wordt gesteld"* verdonkeremaand.

Natuurlijk, het valt niet te betwisten dat kijken naar sportmanifestaties een cultureel verschijnsel is, net zoals TV-kijken dat is. Maar wat **betekent** dat? Even terecht kunnen we stellen dat iedere Vlaming die een taal spreekt, werkt, verleidt, vrijt, leert, zich kleedt en wast, auto rijdt, schijt, plast, winden laat, eet, drinkt, slaapt, jooft, winkelt, een woning inricht, de tuin verzorgt, kookt, een krant leest, telefoneert enz. handelingen stelt met culturele dimensies. Dan kan de conclusie alleen maar luiden dat **iedereen** aan het culturele gebeuren participeert en culturele producten consumeert; al onze handelingen zijn in meerdere of mindere mate door een culturele context gedetermineerd. "Alles is cultureel".

Ik heb geen enkel bezwaar tegen dergelijk 'ruim' cultuurbegrip; het vormt het uitgangspunt van iedere cultuursociologie. Alleen heb ik bezwaren waar dergelijk descriptief cultuurbegrip een alibi wordt om een normatieve discussie over cultuur, met name in de context van het uitstippelen van een culturele politiek uit de weg te gaan. Ik heb daar geen moeite mee: voor mij blijft het zinvol culturele expressies te waarderen, te vergelijken en dus te spreken van 'hogere' en 'lagere' cultuur, van 'creatieve' en 'consumptieve' cultuur, van 'emanciperende' en 'disciplinerende' cultuur, van 'afstompende' en 'verheffende' cultuur, kortom van **goede** en **slechte** cultuur, van **schone** en **lelijke** cultuur. Er bestaat zoets als de **kunst** van de erotiek, de **kunst** van het koken, de **kunst** van het tekenen, schilderen, beeldhouwen, acteren, musiceren, schrijven, filmen enz. Voor mijn part zet men dat liefst in een pluralistisch meervoud, wijst men op de objectieve relativiteit van iedere waardering en stelt men terecht dat er geen absolute criteria zijn om 'de grens' te trekken en dat iedere waardering sterk afhankelijk is van een veelheid aan contextuele variabelen, maar ik weiger te aanvaarden dat er geen relevante verschillen - **cultureel relevante verschillen** - zouden zijn tussen een stationsroman en Marquès, tussen het fast food van MacDonalds en gastronomie, tussen muzak en John Cage, tussen pornografie en erotische literatuur, tussen kitsch en design, tussen

nonsens en filosofie, tussen UFO's en Pershing II's of, jawel, tussen rechts en links.

Sport- of TV-kijken (maar, wélke sport, wélke TV-programma's ?), ik heb er niets op tegen, maar geef mij maar een tentoonstelling over Egon Schiele, een avant garde concert bij Logos, een politieke discussie over de maakbaarheid van de samenleving, een theatervoorstelling door Jan Fabre of een boek van Kundera. En daar is niets 'elitairs' aan, net zo min als massaconsumptie 'volks' zou zijn. Dat is de neo-liberale leugen; de 'keuze' voor bepaalde vormen van kulturele expressie of consumptie is niet 'spontaan', zij wordt **geïnduceerd**. De smaak van de (onbestaande) "man in de straat" is geen staaltje van 'onbevooroordeeld oordelen', zij is het **product** van een totaliteit aan beïnvloedingsmechanismen. Er is dus, zoals de enquête van de Culturele Centrale van het ABVV terecht stelt wel degelijk nood aan een kulturele opvoeding en het is misschien jammer dat die opdracht ook aan de staat is toevertrouwd, maar zeker onwaar dat bij ontstentenis van een kultureel beleid vanwege de overheid "honderd bloemen bloeien zouden". Wie voor een beleid opteert moet keuzen maken die niet die van "de" markt zijn en kan zich niet zomaar laten leiden door het feitelijke consumptiegedrag. Wie voor een gedecentraliseerde 'kultuurspreiding' is moet erbij vertellen **wat** de moeite loont om te verspreiden. Dat hoeft geen kwestie van centralistisch dirigisme te zijn maar evenmin kan worden volstaan met lege formalistische criteria die uiteindelijk alleen maar ten goede komen.

In zijn campagne "Vlaanderen leeft" - alsof hij ons dat nog vertellen moest ! - heeft minister Dewael de nadruk gelegd op kulturele expressies die meestal niet rechtstreeks met 'hogere' cultuur werden geassocieerd; mode, gastronomie, publiciteit, Torhout-Werchter, film, design. Daar zat iets bevrijdends in omdat het de waanidee dat cultuur per definitie 'nutteloos' is of zich in 'hogere regionen' afspeelt afbouwt en de 'ivoren torens' waarin de traditionele 'artistieke scène' zich pleegt op te houden even opzij stelt ten voordele van 'cultuur in de huiskamer' en 'cultuur in de straat' (waar hebben we dat overigens nog gehoord ?). Maar anderszids ben ik niet blind voor de onderliggende boodschap van onze neo-liberale minister. Stelde hij niet op de weide van Torhout dat dergelijk festival een **voorbeeld** is voor eender welke andere kulturele manifestatie omdat ze veel volk trekt en ook nog **winstgevend** is? Een sluwe streek! (Waarna de minister, consequent met zichzelf,

ontslag had moeten nemen en manager worden van één of ander commercieel kultuurscircuit... Maar tussen woord en daad, we weten het wel). De boodschap is hier niet meer dat cultuur "nuttig" kan zijn, maar dat ze "rendabel" **behoort** te zijn, ja, op basis van rendabiliteitscriteria moet worden gemeten. Dewael kan in dit licht alleen maar **gelukkig** zijn met de enquête van de Culturele Centrale van het ABVV: sportmanifestaties en bioscoop-bezoek, **hoe hij daar zelf niet aan gedacht heeft!** Hij kan aan Mortier en Thys misschien eens suggereren een opera in het Heizelstadion te ensceneren, gesponsord door Unilever en rechtstreeks uitgezonden door RTL/TVi - inclusief onderbrekende reclamespotjes.

Waarmee maar wil gezegd zijn dat de enquêteurs van de Culturele Centrale weliswaar terecht de beperkte kulturopvatting die in de ministeriële enquête was vervat aan de kaak stellen, maar anderzijds een wat gemakkelijke - en de minister niet eens tegensprekende - weg bewandelen door meer activiteiten onder de kulturele noemer te brengen, zonder daarbij evaluatieve maatstaven - zoals bijvoorbeeld het verschil tussen kulturele activiteit en kulturele **consumptie** - uit te werken. Dat wijst op oppervlakkigheid of opportunisme. Het maakt tenslotte toch wat uit te weten of hoge bezocores aan bibliotheek of videotheek of aan een boeken- of platenzaak al of niet te wijten zijn aan de consumptie van Konsaliks of Rambo's alleen, zeker in discussies over leenrecht en/of afschaffing van de BTW op boeken en platen ! We moeten m.a.w. weten **wat** gespreid wordt.

Kultuur meten? Waarom niet! Het is niet omdat we 'elitaire' of louter 'economische' maatstaven verwerpen dat er geen maatstaven zouden zijn; dergelijk 'relativisme' is slechts in schijn 'demokratisch'. In werkelijkheid geeft het vrij spel aan de bewustzijnsindustrie en haar politiek-economische belangen. De discussie moet worden gevoerd, ook en vooral door wie geen boodschap heeft aan de "geldende" normen, de "gevestigde" waarden, de dominerende kunstbusiness. En het is zeker dat het probleem complex is en niet los van maatschappelijk-politieke opties kan worden gesitueerd. Maar complexiteit kan geen argument zijn om de discussie beperkend te situeren tussen de polen van marktreductie, elitarisme of 'postmodern' relativisme. In al die drie gevallen is het de kritisch-emancipatorische, creatieve en verheffende cultuurbeoefening die het onderspit zal moeten delven.